

POBLACIÓ I ESTRUCTURA SOCIAL

La forma com els homes es guanyen la vida determina la seva existència. La frase és del tot vigent. Constitueix l'explicació última del que va succeir a partir de la crisi econòmica de 1973. Una crisi que, en canviar les relacions de producció i l'organització del treball, va mostrar que el benestar i la mobilitat ascendent tenien un sostre; que la xarxa de seguretat dels treballadors, guanyada a partir de tants esforços, podia esquinçar-se i que a partir d'aquell moment tot esdevenia temporal i precari. El contracte, el treball, els horaris i, per suposat, els sous implicaven unes condicions laborals que en pocs casos asseguraven la reproducció. L'atur —fins aleshores limitat a l'*atur de fricció*— feia acte de presència, introduint inseguretat i por en les nostres existències, convertint-se així en element clarament repressor, capaç d'explicar gairebé totes les dinàmiques que s'estaven imposant. L'existència estava canviant.

La població, ràpidament, va respondre a les noves circumstàncies adoptant estratègies adients: aturada de les migracions (i alguns retorns al lloc d'origen), allargament dels anys de convivència amb els pares, increment de la solidaritat familiar, retard en les unions, reducció de la natalitat, increment dels anys d'escolarització, increment de l'activitat femenina, van ser algunes de les estratègies adoptades per les persones i les famílies. Les conseqüències van ser les esperables: canvis importants de l'estructura demogràfica i també de l'estructura social.

Però, per què aquests canvis? El món es va trasbalsar perquè les grans empreses, per evitar la caiguda de les taxes de benefici, van modificar les relacions de producció. La telemàtica i la globalització van facilitar el canvi dràstic de les relacions capital-treball, que es va materialitzar a partir de la «flexibilització» de l'economia —amb totes les implicacions sobre la mà d'obra i la vida de les persones, d'una banda, i l'alteració en l'ocupació de l'espai, de l'altra.

La llarga sèrie de mecanismes —tots ells lligats amb els canvis en les relacions de producció— han incidit sobre la població mundial, que ha canviat la seva estructura; també han actuat sobre el territori i n'han alterat la fesomia. Han aparegut les *tecnòpolis*, impulsores de la tecnologia que possibilita la multiplicació de xarxes d'interconnexió; l'economia s'ha dirigit des de la *ciutat global*, conjunt d'urbs des d'on es decideixen les estratègies d'inversió, producció i distribució del planeta; s'han canviat les localitzacions de la producció cercant sòl més barat o majors possibilitats d'explotació de la mà d'obra. Les migracions han incrementat els seus desplaçaments més enllà del que mai havia succeït. Cap país s'escapa de les conseqüències de la mundialització, però està clar que en cada un d'ells els fenòmens han incidit amb sentits i intensitats diversos.

A Catalunya els canvis han tingut, òbviament, característiques pròpies, sent una de les més específiques la que té a veure amb el *calendari* i amb la *intensitat*. El calendari mostrarà el relatiu retard amb què es va iniciar el procés; la intensitat apareixerà quasi com a element compensatori: es comença més tard però es va més ràpid que en cap altre lloc i, sovint, s'arriba fins més lluny.

A partir de dos articles s'explora la realitat actual de Catalunya pel que fa a la població i a l'estructura social.

En el primer article, **Cristina López** dóna compte de quina ha estat l'evolució de la població catalana, de com s'ha passat de l'*exuberància* dels anys 60 a l'estancament demogràfic de les dècades dels anys 80 i 90, i com el sistema demogràfic català s'ha *adaptat* a les condicions de crisi econòmica i de desenvolupament precari de l'Estat de benestar. Mostra com després, a partir de l'any 2000, la població catalana ha canviat de tendència i es rejoyeneix gràcies, principalment, a l'aportació de la immigració estrangera, però també a la decisió de les generacions del *baby boom* de no ajornar més els seus projectes de maternitat. L'article defensa que les causes del retard cal entendre-les com una manifestació d'*estratègia adaptativa*. En la mateixa línia s'expliquen les actuacions i decisions de les famílies davant de circumstàncies com és ara l'allargament de l'esperança de vida, l'emancipació tardana i els nous comportaments de residència.

El segon article es refereix al territori i a l'habitatge considerats i analitzats com a elements de l'estructura social catalana i com a cristallització dels canvis socioeconòmics operats. Després de recórrer el trajecte desenvolupat en els darrers vint-i-cinc anys, i d'apuntar-ne etapes, causes i efectes, s'entra en l'estudi del moment actual. A partir d'una sèrie d'indicadors (activitat econòmica, categoria socioprofessional, nivell d'estudis, renda familiar i característiques sociodemogràfiques d'edat i procedència) s'estudia l'especialització

funcional del territori. L'article dóna compte de la disminució de les diferències a escala de grans àmbits i comarques, però també de la segmentació de l'estructura social, quan es baixa a nivell de municipis i districtes. A partir d'aquí, mostra augment de desigualtats entre la població i apunta l'existència d'una certa polarització dels territoris. L'article finalitza apuntant una hipòtesi arriscada: el canvi ha conclòs; s'inicia ara un període —que es pretén llarg— on el repte és assolir que la ciutadania aconsegueixi imposar els seus drets i valors enfront dels del mercat i el benefici.

I, perquè això pugui ser cal, en primer lloc, i com a element *sine qua non*, que la informació i la transparència impregnin les relacions de les administracions (especialment les locals) amb els ciutadans i que aquests recuperin el desig d'integració a les seves comunitats en un sentit de defensa dels béns públics i de participació en l'acció col·lectiva.

ANNA ALABART
Catedràtica de Sociologia UB